

Билјана Петревска

ТУРИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ

ТУРИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ

Билјана Петревска

Автор:

Билјана Петревска

Рецензенти:

Сашо Ќосев

Иванка Нестороска

Дизајн на корица:

Владимир Мартиноски

Лектура:

Татјана Пеливанова

Издавач:

Здружение за образование и нови технологии

ЕДНОТЕРА - Скопје

Печати:

2ри Август - Штип, Македонија

© 2014 Сите права се заштитени. Ниту еден дел од книгата не смее да се умножува, на кој и да било начин и во која и да било форма, без претходна писмена согласност на издавачот.

CIP – Каталогизација во публикација

Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

338.486.5

ПЕТРЕВСКА, Билјана

Туристичко планирање / Билјана Петревска. - Скопје : Здружение за образование и нови технологии Еднотера, 2014. - 187 стр. : табели; 24 см.

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 181-187

ISBN 978-608-65554-2-9

а) Деловно планирање - Туризам

COBISS. MK-ID 95377930

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	v
ПРВ ДЕЛ: КОНЦЕПТОТ НА ТУРИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ	7
1. Поимно определување на туристичкото планирање	8
2. Еволуција на туристичкото планирање	14
3. Процесот на туристичко планирање	18
4. Нивоа на туристичкото планирање	26
5. Потреба од државна интервенција во туризмот	30
6. Цели на туристичкото планирање	35
7. Елементи на туристичкото планирањето	39
8. Значење на туристичкото планирање	41
ВТОР ДЕЛ: ПЛАНИРАЊЕ НА РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ	47
1. Туристички развоен план	48
2. Карактеристики на туристичкиот развоен план	49
3. Содржина на туристичкиот развоен план	51
4. Фази на туристичкиот развоен план	54
5. Грешки во туристичкиот развоен план	56
5.1. Грешки во фазата на формулирање на туристичкиот развоен план	56
5.2. Грешки во фазата на имплементација на туристичкиот развоен план	59
6. Предвидување на туристичката побарувачка	60
6.1. Процесот на предвидување	65
6.2. Фазите на предвидувањето	67
6.3. Потешкотии при предвидувањето	69
6.4. Значење на предвидувањето	72
7. Методи и модели за предвидување на туристичката побарувачка	75
7.1. Квантитативни методи за предвидување на туристичката побарувачка	77
7.1.1. Наивни модели на предвидување	79
7.1.2. Модели на експоненцијално порамнување	80
7.1.3. Модел на анализа на трендот	81
7.1.4. Пристапот на Box-Jenkins	83
7.1.5. Едноставен (линеарен) регресионен модел	84
7.1.6. Повеќекратен регресионен модел	85

7.1.7. Модел на компјутерска симулација	87
7.1.8. Структурни економетриски модели	88
7.2. Квалитативни методи за предвидување на туристичката побарувачка	89
7.2.1. Длабинско интервју	90
7.2.2. Модел на трнр. „трето лице“	91
7.2.3. Модел на дополнување реченици	91
7.2.4. Жири на експерти	92
7.2.5. Субјективна проценка на веројатноста	93
7.2.6. Делфи модел	94
7.2.7. Модел на истражување на намерите на потрошувачите	96
8. Туристичка сателитска сметка (ТСС)	98
8.1. Карактеристики на ТСС	100
8.2. Елементи на ТСС	100
8.3. Значење на ТСС	106
8.4. ТСС како економски модел за развој на туризмот	108

ТРЕТ ДЕЛ: ТУРИСТИЧКОТО ПЛАНИРАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА

1. Улогата на државата во туристичкото планирање во Македонија	113
2. Туристичкото законодавство во Македонија	122
3. Организација на туризмот во Македонија	125
4. Интегриран пристап во туристичкото планирање	130
5. Планирање на хотелската сместувачка понуда	134
6. Планирање на туристичката побарувачка во Македонија со примена на моделот на анализа на трендот	139
7. Планирање на туристичката побарувачка во Македонија со примена на моделот на експоненцијално порамнување	143
8. Истражување на сезоналноста во туризмот	146
9. Иновативни пристапи за промоција на туризмот во Македонија	156
10. Предлог туристички развоен план на Македонија	161
11. Идни насоки за развој на туризмот во Македонија	168

ЛИТЕРАТУРА

181

ПРЕДГОВОР

За да може да се очекува успешен развој на туризмот, мора да се применува концептот на неговото планирање. Притоа, мора да се води грижа за остварување на сите приоритетни цели на туристичкото планирање, во прв ред мислејќи на: економскиот развој на земјата; задоволувањето на потребите на туристите; и заштитата на ресурсите преку интегрирање на туризмот во социјалниот и економскиот живот на заедницата. Истовремено, генералната политика на туристичкото планирање треба да биде насочена подеднакво и кон создавањето квантитет, но и кон подобрувањето на неговиот квалитет. Така, сомнежот кој во минатото постоеше за ефектите од воведувањето концепт на туристичкото планирање, веќе одамна е надминат. Последователно, на туристичкото планирање сè повеќе се гледа како на неминовна насока за иден развој на туризмот. Соодветно на тоа, проблематиката на примена на туристичкото планирање е централна тема на оваа книга. Методолошки, книгата е структурирана во три дела кои меѓусебно се надоврзуваат и надополнуваат. Во првиот дел е детално објаснет концептот на туристичкото планирање, пришто е дадена продлабочена анализа за пооделните фази на планирањето, нивоата, целите, елементите како и значењето на планирањето. Вториот дел прави чекор понатаму и се обидува да даде одговор на најважните прашања поврзани со планирањето на развојот на туризмот. Во таа насока, најнапред се разработени најкарактеристичните прашања поврзани со туристичкиот развоен план, а потоа е укажано на значењето на предвидувањето како неизбежен дел од планирањето. Така, покрај најважните прашања поврзани со предвидувањето на туристичката побарувачка, дадена е и кратка анализа на најчесто употребуваните квантитативни и квалитативни методи и модели за предвидување, со цел да се согледаат предностите и недостатоците при нивната практична примена. Книгата е заокружена со третиот дел кој е во целост посветен на туристичкото планирање во Македонија, пришто се дадени многубројни емпириски истражувања од кои произлегуваат интересни заклучни согледувања и препораки.

За подобноста, значењето и оправданоста на овој труд говори краткиот извадок од извештајот на рецензентите кој е презентираан во продолжение. Оттука, упатувам благодарност до проф. д-р Сашо Косев од Економскиот факултет - Скопје при Универзитетот “Свети Кирил и Методиј” - Скопје, и до проф. д-р Иванка Нестороска од Факултетот за туризам и угостителство - Охрид при Универзитетот „Свети Климент Охридски“ - Битола, кои со своите коментари, предлози и забелешки придонесоа за зголемување на квалитетот на ракописот.

Искрено се надевам дека оваа книга, во форма на дополнителна литература, ќе им биде од помош на сите студенти, кои како определба во своето формално образование се одлучиле да ги осознаат тајните на туризмот. Истовремено, овој труд може да биде интересно четиво и за сите оние кои имаат допирни точки со туризмот, особено во поглед на неговите економски аспекти. Се разбира, одговорноста за сите грешки, пропусти и недостатоци што можат да се пронајдат низ текстот, е само моја.

Авторот
Јануари, 2014 год.

Извадок од рецензентскиот извештај

“... Цениме дека овој ракопис има подеднакво теоретско и практично значење. Имено, многубројните согледувања и препораки што ги дава авторот заслужуваат внимание и препорачуваме да ги имаат предвид сите одговорни субјекти задолжени за водење на туристичката политика. Поради многубројните емпириски истражувања ракописот го препорачуваме на студентите како дополнителна литература од областа на туризмот, но и на сите оние кои се заинтересирани да ги прошират своите познавања за туристичкото планирање. Истовремено, на верување сме дека презентирааните сознанија отвораат нови простори за понатамошни научни истражувања.”

Рецензенти

Проф. д-р Сашо Косев, с.р.
Проф. д-р Иванка Нестороска, с.р.

ЛИТЕРАТУРА

- Allcock, J. B. (1989). Seasonality. In: Witt, S. F. and Moutinho, L. (eds), *Tourism Marketing and Management Handbook*. London: Prentice Hall, 387-392.
- Arnold, R. A. (2008). *Economics*, Cengage Learning, Mason.
- BarOn, R. R. V. (1993). Seasonality. In: Khan, M. A., Olsen M. D., and Var, T.(eds), *VNR's Encyclopedia of Hospitality and Tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- BarOn, R. R. V. (1999). The measurement of seasonality and its economic impacts, *Tourism Economics*, 5(4), 437-458.
- Baum, T. (1999). Seasonality in tourism: understanding the challenges, *Tourism Economics*, 5(1), 5-8.
- Bigovic, M. (2012). The strength and dynamics of the seasonal concentration in Montenegrin tourism, *Turizam*, 6(3), 102-112.
- Black, J. (2002). *A dictionary of economics*, Oxford University Press, New York.
- Borkovic-Vrtiprah, V. & Racic, M. (1998). Predvigjanje turistickog prometa u Hrvatskoj primjenom odabranih modela prognoziranje, *Hotel u turistickoj destinaciji*, I, Opatija.
- Butler, R. (1994). Seasonality in tourism: issues and problems. In Seaton, A. V.(ed.), *Tourism: The state of the Art*. John Wiley & Sons Ltd, 332-339.
- Cooper, C. (1993). *Tourism - Principles & Practice*, Longman Group Ltd.
- Charou, E., Kabassi, K., Martinis, A. & Stefouli, M. (2010). Integrating multimedia GIS technologies in a recommendation system for geo-tourism. In: Tsihrintzis, G. A. and Jain, L. C. (Eds.). *Multimedia Services in Intelligent Environment*, Springer-Verlag Berlin, 63-74.
- Chung, J. Y. (2009). Seasonality in tourism: a review, *e-Review of tourism research* 7(5), 82-96.

- Daramola, O. J., Adigun, M. O., Ayo, C. K. & Olugbara, O. O. (2010). Improving the dependability of destination recommendations using information on social aspects, *Tourismos: an International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 5(1), 13-34.
- Dowling, R. K. (1993). An Environmentally Based Approach to Tourism Planning, Phd Thesis, School of Biological and Environmental Sciences, Murdoch University, Western Australia.
- Drakatos, C. G. (1987). Seasonal concentration of tourism in Greece, *Annals of Tourism Research*, 14, 582-586.
- Edgell, D. L. (1990). *International tourism policy*, New York: Van Nostrand Reinhold.
- Edgell, D. L. (2008). *Tourism Policy and Planning: Yesterday, Today and Tomorrow*, Elsevier Inc.
- Eurostat. (2013) Net occupancy rate of bedrooms in hotels and similar establishments (online data code: tour_occ_nor_br) accessed June 17, 2013.
- Fernández-Moralez, A. (2003). Decomposing seasonal concentration, *Annals of Tourism Research*, 30(4), 942-956.
- Frechtling, D. C. (2001). *Forecasting Tourism Demand: Methods and Strategies*, Butterworth - Heinemann.
- Garrod, B. & Fyall, A. (2005). Revisiting Delphi: the Delphi Technique in Tourism Research, *Tourism Research Methods: Integrating Theory with Practice*, CABI Publishing.
- Goeldner, C. & Ritchie, B. (2003). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies* (9th ed.). New York; Chichester: Wiley.
- Goeldner, C. R. & Ritchie, B. J. R. (2006). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, John Wiley & Sons Inc., New Jersey.
- Go, R. (1990). Resorts resurgent: shoulder and off-season expand their base, *Canadian Hotel and Restaurant*, 68(8), 43-44.
- Goossen, M., Meeuwssen, H., Franke, J. & Kuyper, M. (2009). My Ideal Tourism Destination: Personalized Destination Recommendation System Combining Individual Preferences and GIS Data. *Journal of Information Technology & Tourism*, 11(1), 17-30.

- Grant, M., Human, B., & LePelley, B. (1997). Seasonality, *Insights*, 9(1), A5-A9.
- Hall, M. C. (2005). The Future of Tourism Research, *Tourism Research Methods: Integrating Theory with Practice*, CABI Publishing.
- Hartmann, R. (1986). Tourism, seasonality and social change, *Leisure Studies*, 5(1), 25-33.
- Higham, J. & Hinch, T. (2002). Tourism, sport and seasons: the challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sectors, *Tourism Management*, 23, 175-185.
- Hinze, A., Voisard, A. & Buchanan, G. (2009). TIP: Personalizing Information Delivery in a Tourist Information System, *Journal of Information Technology & Tourism*, 11(3), 247-264.
- Holloway, J. (1994). *The hospitality sector: accommodation and catering services*, London: Pitman Publishing.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning - An Integrated and Sustainable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold.
- Jannach, D. (2006). Finding preferred query relaxations in content-based recommenders. *IEEE Intelligent Systems Conference*, Westminster, UK, 355-360.
- Jang, S. (2004). Mitigating tourism seasonality: a quantitative approach. *Annals of Tourism Research*, 31(4), 819-836.
- Kazienko, P. & Kolodziejski, P. (2006). Personalized Integration Recommendation Methods for E-commerce, *International Journal of Computer & Applications*, 3(3), 12-26.
- Коцеска, Н., Петревска, Б. и Коцески, С. (2013). *Системи за препораки во туризмот на локално ниво*, ЕДНОТЕРА - Скопје.
- Koceski, S. & Petrevska, B. (2013). *Design and Development of Hybrid Recommender System for Tourism*, LAMBERT Academic Publishing.
- Laws, E. (1991). *Tourism marketing: service and quality management perspectives*, Stanley Thornes Publishers.
- Lickorish, L. J. & Jenkins, C. L. (1997). *An Introduction to Tourism*, Butterworth-Heinemann, Oxford.

- Lim, C. & McAleer, M. (2008). Analysing seasonal changes in New Zealand's largest inbound market, *Tourism Recreation Research*, 33(1), 83-91.
- Loh, S., Lorenzi, F., Saldaña, R. & Licthnow, D. (2004). A Tourism Recommender System Based on Collaboration and Text Analysis, *Information Technology & Tourism*, 6, 157-165.
- Lundberg, D. E., Krishamoorthy, M. & Stavenga, M. H. (1995). *Tourism economics*, John Wiley and Sons Inc.
- Lundtorp, S. (2001). Measuring Tourism Seasonality. In: Baum, T. and Lundtorp, S.(eds), *Seasonality in Tourism*. London; Amsterdam: Pergamon.
- Mason, P. (2003). *Tourism: Impacts, Planning and Management*, Butterworth - Heinemann.
- Mirzadeh, N., Ricci, F. & Bansal, M. (2004). Supporting user query relaxation in a recommender system. *5th International Conference on E-Commerce and Web Technologies (EC-Web)*, Zaragoza, Spain, 31-40.
- McSherry, D. (2005). Retrieval failure and recovery in recommender systems. *Artificial Intelligence Review*, 24, 319-338.
- Nadal, J. R., Font, A. R. & Rossello, A. S. (2004). The economic determinants of seasonal patterns, *Annals of Tourism Research*, 31(3), 697-711.
- Niaraki, A. S. & Kim, K. (2009). Ontology based personalized route planning system using a multi criteria decision making approach, *Expert Systems with Applications*, 36, 2250-2259.
- Petrevska, B. & Koceski, S. (2013). Recommending ideal holiday at national level, *Journal of Applied Economics and Business*, 1(1), 15-22.
- Ricci, F. & Del Missier, F. (2004). Supporting Travel Decision Making through Personalized Recommendation. In: Clare-Marie Karat, Jan Blom, and John Karat (eds.), *Designing Personalized User Experiences for eCommerce*, Kluwer Academic Publisher, 221-251.
- Ricci, F. & Werthner, H. (2002). Case base querying for travel planning recommendation, *Information Technology & Tourism*,

4(3/4), 215-226.

Ricci, F., Arslan, B., Mirzadeh, N. & Venturini, A. (2002). ITR: A case-based travel advisory system. *6th European Conference on Advances in Case-Based Reasoning*, 613-627.

Rose, E. A. (1984). Philosophy and Purpose in Planning, *The Spirit and Purpose of Planning*, 2 ed., London.

Sinclair, T. M. & Stabler, M. (1997). *The Economics of Tourism*, Routledge.

Song, H. & Turner, L. (2006). Tourism Demand Forecasting, *International Handbook on the Economics of Tourism*, Edward Elgar Publishing Lmted.

Службен весник на Република Македонија бр. 19/96, 26/02, 51/03, 62/04, 88/08, 89/08, 103/08, 12/09, 115/10, 17/11, 47/11, 53/11 и 123/12, 141/12, 5/13, 11/13.

Snepenger, D., Houser, B. & Snepenger, M. (1990). Seasonality of demand, *Annals of Tourism Research*. 17, 628–630.

Spurr, R. (2006). Tourism Satellite Accounts, *International Handbook on the Economics of Tourism*, Edward Elgar Publishing Lmted.

Stahl, M. J. & Grisby, D. W. (1998). *Strategic Management for Decision Making*, Butterworth/Heinemann, Oxford.

Steiner, G. (1989). *Top Management Planning*, Macmilan company publishers, New York.

Stynes, D. J. & O'Halloran, C. (1987). *Tourism Planning, Extension Bulletin E-2004*, Michigan State University.

Sutcliffe, C. M. S. & Sinclair, M. T. (1980). The measurement of seasonality within the tourist industry: an application of tourist arrivals in Spain, *Applied Economics*. 12(4), 429-441.

Szivas, E., Riley, M. & Airey, D. (2003). Labor mobility into tourism: attraction and satisfaction, *Annals of Tourism Research*, 30(1), 64-76.

Thompson, C., Göker, M. & Langley, P. (2004). A personalized system for conversational recommendations, *Journal of Artificial Intelligence Research*, 21, 393-428.

UNSD, EUROSTAT, OECD & UNWTO. (2008). *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA: RMF 2008)*.

UNWTO. (2009). *Tourism and Economic Stimulus - Initial Assessment*, Madrid.

UNWTO. (2009b). *TSA Data Around the World*, Department of Statistics and TSA, Madrid.

Vanhove, N. (1978). *Tourism Planning: Economic Instruments - An Evaluation at the Project Level*, Tourism Planning of the Eighties, Edition AIEST, 19, Berne.

Vansteenkoven, P. & Wouter, S. (2001). Trip Planning Functionalities: State of the Art and Future, *Information Technology & Tourism*, 12(4), 305-315.

Влада на Република Македонија, Програмата на Владата на Република Македонија за 2006–2012
www.vlada.mk/files/programa_vlada.pdf

Vukonic, B. (1978). Italy and Yugoslavia: a case of two touristically advanced countries, *Tourism Planning for the Eighties*, Edition AIEST, 19, Berne.

Wallace, M., Maglogiannis, I., Karpouzis, K., Kormentzas, G. & Kollias, S. (2003). Intelligent onestop-shop travel recommendations using an adaptive neural network and clustering of history, *Information Technology & Tourism*, 6, 181-193.

Wanhill, S. R. C. (1980). Tackling seasonality: a technical note, *International Journal of Tourism Management*, 1(4), 243-245.

Witt, S., Brooke, M. Z. & Buckley, P. J. (1991). *The management of international tourism*, Unwin Hyman, London.

WTTC. (2009). *Travel & Tourism Economic Impact, Executive Summary*.

WTTC & Oxford Economics. (2009). *Travel & Tourism Economic Impact Research, using a simulated Tourism Satellite Account framework, Methodology and Documentation*.

WTTC/WEFA. (2007). *Travel & Tourism Satellite Accounting Development Program - An Integrated Econometric System for*

Measuring and Forecasting Travel & Tourism's Contribution to National Economies, London.

Xu, K. (2003). *How has the Literature on Gini's Index Evolved in the Past 80 Years?*, Halifax: Dalhousie University.

Yacoumis, J. (1980). Tackling seasonality: the case of Sri Lanka, *Tourism Management*, 1/2, 84-98.

Zanker, M., Fuchs, M., Höpken, W., Tuta, M. & Müller, N. (2008). Evaluating Recommender Systems in Tourism - A Case Study from Austria. In: P. O'Connor *et al.* (Hrsg.): *Information and Communication Technologies in Tourism, Proceedings ENTER 2008*, Springer, 24-34.

Zhang, L., Pan, B., Smith, W. & Li, X. (2009). Travelers' Use of Online Reviews and Recommendations: A Qualitative Study, *Journal of Information Technology & Tourism*, 11(2), 157-167.

ISBN: 987-608-65554-2-9